

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת שלח תשפ"ה¹

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים שעברו)

טובה הארץ מאד מאד

לדבר רק טוב על ארץ ישראל

עיקר העונש שקבלו המרגלים היה על שדיברו רעה על ארץ ישראל. נכון שהיו להם עוד עבירות חמורות, שכפרו ביכולת ה' להכניס את ישראל אל הארץ (במדבר יד, טז), ושהניאו את לב עם ישראל מלבוא אל הארץ, אבל התורה מדגישה וימתו הקנשים מוצאי דבת הארץ רעה בפמגפה (שם, לו), משמע שבעיקר על זה מתו, על שהוציאו דבת הארץ רעה. למרות שארץ ישראל איננה יהודי, והאיסור המפורש בתורה על דיבור לשון הרע הוא רק על יהודי - "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז) - אבל ארץ ישראל היא הארץ אשר בחר ה', ולכן מסברא אפשר ללמוד, שכמו שאסור להוציא דיבה רעה על העם אשר בחר ה', כך אסור להוציא דיבה על הארץ אשר בחר ה'.⁵ צריך לדעת שהארץ טובה מאד מאד.

רואים שחז"ל הקפידו מאד על הדבר הזה, להזכיר את טובת הארץ, שבני אדם ירגישו שטוב לגור בארץ ישראל, ושלא יתלוננו על ישיבת ארץ ישראל. רבי אמי ורבי אסי היו דואגים שהתלמידים ישבו בקיץ במקום קריר, ובחורף במקום חם (כתובות קיב, ב), "כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל" (רש"י שם). שלא יאמרו: "אוי, איזה חום נורא! או איזה קור נורא! אי אפשר לגור בארץ הזאת!" שירגישו טוב בישיבת א"י. רבי חנינא היה מתקן את הדרכים בארץ ישראל (כתובות קיב, א), "משנה ומתקן מכשולי העיר מחמת חובת הארץ שהיתה חביבה עליו, ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים" (רש"י שם).

חסיד מספר רק טובות על כל דבר (עי' חובות הלבבות שער הכניעה פ"ו), כל שכן על הארץ אשר בחר ה', שלא יאמרו דברים רעים על ארץ ישראל. מה שאפשר לעשות להקל, שיהיה מזגן וכל מה שצריך, זה טוב. ומה שאי אפשר - להשתדל שלא לדבר דברים רעים על ארץ ישראל. להשתדל לראות רק את טובת הארץ, את מעלותיה הגדולות, ארץ טובה ורחבה שה' נתן לנו לאכול מפריה ולשבוע מטובה, לראות רק את הדברים החיוביים. חז"ל הרי אמרו, שכל הפוסל במומו פוסל (קדושים ע, א). זה אומר, שמי שרואה חסרונות, לו בעצמו יש חסרונות.⁶ נכון שאין אדם שאין לו חסרונות, אבל בכל זאת לא צריכים לראות כל כך הרבה חסרונות בולטים. צריך תמיד לראות את המעלות של א"י, ולגרום לאחרים לאהוב את א"י. לדאוג שתהיה הארץ טובה ונעימה. מי שרואה את המעלות של ארץ ישראל, הוא בעצמו מעולה, הוא בעצמו מכיר בדברים של מעלה.

אנו נמצאים בארמון המלך. מלך בשר ודם, אם יבנה ארמון, ומישהו יאמר על הארמון שאינו בנוי טוב,

"טובה הארץ מאד מאד" - למה אמרו פעמיים

"מאד"

יהושע וכלב אומרים על ארץ ישראל: "הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ, טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד" (במדבר יד, ז). למה אמרו פעמיים "מאד"? למה לא מספיק פעם אחת "מאד"?

נמצאו בזה כמה ביאורים במפרשים:

הרמב"ן כתב, שמה שאמרו יהושע וכלב "טובה הארץ מְאֹד מְאֹד", התכוונו בעיקר לסתור בזה את דברי המרגלים שאמרו על הארץ שהיא "אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ" (שם יג, לב). וכדי להכחיש דיבה רעה זו, אמרו "שאינה אוכלת יושביה, כי האויר טוב, והיא ארץ זבת חלב ודבש" (לשון הרמב"ן). ויש קצת משמעות בדבריו, שזה טעם הכפל שאמרו מאד מאד: פעם אחת כנגד האויר שהוא טוב, ופעם אחת כנגד הארץ, שהיא זבת חלב ודבש. וא"כ ודאי אינה אוכלת יושביה, כי הכל בה טוב.²

בספורנו פירש, ש"טובה הארץ מאד" אינו שולל שיש בה גם חסרונות, למרות שבכללות היא טובה. לכן אמרו "טובה הארץ מאד מאד", לומר שאין בה שום דופי כלל, [שלא כדברי המרגלים, שאף שאמרו שהיא "ארץ זבת חלב ודבש" (פסוק כז), אמרו עליה שהיא ארץ אוכלת יושביה]. והנצי"ב כתב (בהעמק דבר), שאמרו "מאד מאד" לשתי הוראות: שהיא טובה מאד מבחינה גשמית, וטובה מאד מבחינה רוחנית.

וחשבתי לפרש בשני אופנים נוספים:

א. חז"ל אמרו, "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא) - "טוב" זה מלאך חיים, "מאד" זה מלאך המות³ (הקדמת הזוהר יד, א). לפי זה, אם היו אומרים רק "טובה הארץ מאד", היה יכול להשתמע מזה שהארץ טובה רק בשביל למות בה, לא בשביל לחיות בה. לכן אמרו "טובה הארץ מאד מאד", כדי להבהיר בזה, שארץ ישראל טובה גם בשביל לחיות בה, לא רק בשביל למות בה. בעיקר לאחר שהמרגלים אמרו שארץ ישראל היא ארץ אוכלת יושביה (במדבר יג, לב), ואנשים מתים בה, יש מקום להדגיש, שטובה הארץ "מאד מאד". טובה לחיות בה, וטובה גם למות בה. טוב יותר למות בארץ ישראל מאשר בחו"ל.⁴

ב. עוד פירוש שאפשר לומר, הרי על כל העולם נאמר "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". ממילא, אם יאמרו שארץ ישראל טובה היא מאד, אין בזה מעלה לארץ ישראל, כי גם כל העולם הוא טוב מאד. לכן אמרו "טובה הארץ מאד מאד", באופן מיוחד יותר מכל העולם, וזוהי מעלה שיש רק לארץ ישראל.

בני אדם הם שעושים את המלחמות? ואם הכוונה שה' משגיח ומנהל את המלחמות, הרי על הכל ה' משגיח, לא רק על המלחמות!

אלא, פירוש הדברים הוא, שבשעת מלחמה ישנה השגחה מיוחדת של הקב"ה, השגחה באופן שלא קיימת בדברים אחרים. הדבר מתבטא בכך, שבמלחמות הרבה פעמים התוצאות נראות מפתיעות, שלא כמצופה - דבר אשר נותן הרגשה שאין הדברים מתנהלים על פי חוקי הטבע, אלא בכח עליון. אע"פ שבאמת הכל בגזרת עליון, במלחמות ניכר הדבר יותר, ולכן דוקא כאן שייך להתבטא "אני עשיתי". אי אפשר לייחס את תוצאות המלחמה למעשה בני אדם.

לפני מלחמת ששת הימים מסר מו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל שיחה בישיבה, והביא מעשה שמובא בחז"ל (ויקרא רבה פר' כד, ג). חז"ל מביאים מעשה באבא יוסי איש ציטור שהיה יושב ושונה ליד המעיין. נגלה לו רוח אחד שהיה שורה שם, ואמר לו: אתם ידעתם כמה שנים שאני שורה פה, ולא הזקתי לשום אדם. ועתה יש רוח רעה שרוצה לבוא ולשרות פה, והוא מזיק את הבריות. אמר לו אבא יוסי: ומה נעשה? אמר לו הרוח: יצאו כל בני העיר אל המעיין ובידיהם פטישים וכל כלי ברזל, ובראותכם מערבולת על פני המים תדעו כי נלחמים אנו זה עם זה, אז תקישו בכלי הברזל זה על זה ואמרו כולם: "דידן נצח" (=שלנו ניצח). עשו בני העיר כדברי השד, ואכן השד "שלהם" ניצח.

מה התועלת שהיתה במעשה הזה, שעמדו בני אותו מקום בשעת מלחמת השדים, וצעקו "דידן נצח"? איך זה מועיל? - ביאר הגר"ח שמואלביץ (מובא בשיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ, תשל"ב, שיחה כ'), שעל ידי שכל בני העיר הכריזו כי נותנים הם אמונתם בזה הרוח, ע"י כך נותנים בו כח לנצח את בן ריבו¹¹. והוכיח שכך הוא הכלל תמיד, שהמאמין בדבר - נותן בו כח.

ואמר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: אם אצל שדים עוזר לצעוק "דידן נצח", כל שכן שאם נצעק שמלך מלכי המלכים ינצח, ודאי שהוא ינצח! שגם המאמין ובוטח בקב"ה, בעצם אמונתו הוא נותן כביכול כח לקב"ה לנהוג עמו כמדת בטחונו ואמונתו (שם).

במלחמת ששת הימים כך באמת היה. וא"כ בעזרת ה' גם הפעם, אם נאמין בכל לבנו שדידן נצח, שאלוקי ישראל ינצח, ושמלחמות - אני עשיתי, שרק הוא פועל ישועות ובעל המלחמות, שאין עוד מלבדו ואין שליטה לשום כח בעולם, אלא רק "ימין ה' רוממה, ימין ה' עושה חיל" - אזי יתקיים בנו "ה' איש מלחמה", דידן נצח, ונזכה לראות בישועת ה' ובישועת ישראל, ויהיה שלום ושקט, ואז אפשר יהיה לבנות את בית המקדש, במהרה בימינו, אמן!

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

שהאדריכלות אינה מוצלחת כל כך, שהבנין לא כל כך טוב - המלך יפגע מזה. גם אם אותו אדם צודק, בכל זאת המלך יפגע מהדברים שאומרים על הארמון שלו. כל שכן על הארמון של מלך מלכי המלכים, צריך לראות רק את הטובות של הארמון, ולגרום גם לאחרים לראות את הטובות שבארמון. לא לראות בו רעות.

חטא המעפילים

לאחר חטא המרגלים, כשמשה מודיע לישראל שנגזר עליהם שלא להכנס לארץ, מה עושים בני ישראל? - "וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר, וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר לְאֹמֶר, הֲנֵנוּ וְעַלְיֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' כִּי חָטָאנוּ" (במדבר יד, מ). רוצים לעשות תשובה. תשובה עושים בדבר שנכשלו בו⁷. אם אתמול נכשלו בזה שלא רצו לעלות לארץ ישראל, היום הם כבר רוצים לעלות לארץ.

אבל משה לא מסכים. "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה' וְהוּא לֹא תַצְלַח. אֲל תַּעֲלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם, וְלֹא תִנָּפּוּ לִפְנֵי אֲבִיכֶם. כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנִעִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וַיִּנְפְּלֶתֶם בַּחֶרֶב, כִּי עַל כֵּן שָׁבַתֶּם מֵאַחֲרֵי ה' וְלֹא יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם". אחרי חטא המרגלים נגזרה הגזרה להיות ארבעים שנה במדבר, ולא להכנס לארץ ישראל. ה' לא רוצה עכשיו שישאל יכנסו לארץ, ובלי רצון ה' - לא תצליחו במלחמה. אבל הם לא שומעים לדברי משה, ובכל זאת מנסים: "וַיַּעֲפְלוּ לָעֻלּוֹת אֶל רֹאשׁ הַהָר... ומה קורה? - "וַיִּגְדֹּד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנִעִי הַיֵּשֵׁב בְּהָר הַהוּא, וַיַּכּוּם וַיַּכְתּוּם עַד הַחֲרָמָה". בלי רצון ה', ובלי סייעתא דשמיא - אי אפשר לנצח.

מלחמות - אני עשיתי

מצד שני, במלחמה שה' רוצה בה - יש השגחה מיוחדת מאת הקב"ה. בכל דבר שקורה בעולם יש השגחה, הקב"ה משגיח תמיד על כל דבר, אבל במלחמות ישנה השגחה מיוחדת. חז"ל אומרים (עבודה זרה ב, א-ב), שלעתיד לבוא הקב"ה נוטל ספר תורה ומניחו בחיקו ואמר: מי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים⁸ בערוביבא. אומר להם הקב"ה: אל תכנסו לפני בערוביבא, אלא תכנס כל אומה ואומה בפני עצמה. תחילה נכנסה מלכות רומי, טענה מה שטענה (כפי שמובא שם) ונדחו טענותיה. אחרי שיצאה מלכות רומי, נכנסה מלכות פרס. אמר להם הקב"ה: במה עסקתם? כלומר, באיזו זכות באים אתם ליטול שכר? אומרים לפניו: רבוננו של עולם, הרבה גשרים גשרנו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו עם אויבינו - וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל, כדי שיתעסקו בתורה⁹. אומר להם הקב"ה: כל מה שעשיתם - לצורך עצמכם עשיתם. תקנתם גשרים - ליטול מכס ממי שעובר בהם. כבשתם כרכים - לעשות בהם אנגריא¹⁰. מלחמות - אני עשיתי, שנאמר: ה' איש מלחמה (שמות טו, ג). והנה, על דברים אחרים שטוענים הפרסיים שעשו, הקב"ה מודה להם שאכן עשו אותם, אך רק לתועלת עצמם. אבל מלחמות - אין הקב"ה מודה כלל שעשו. "מלחמות - אני עשיתי". מה פירוש "מלחמות - אני עשיתי"? וכי לא

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].

הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת שלח: **"וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן"** (במדבר יג, ב) ⇔ **"וְלֹא תִתְּרוּ אֶתְּרֵי לְבַבְכֶּם"** (שם טו, לט).
 קשר נוסף: **"וַיִּרְאוּ אֶת הָאָרֶץ מֵהָהוּא"** (שם יג, יח) ⇔ **"וַיִּהְיֶה לָכֵם לְצִיצַת וּרְאִיתָם אֹתוֹ"** (שם טו, לט).
 קשר נוסף: **"וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל"** (שם יג, ב) ⇔ **"אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיט לָכֵם לְאֱלֹהִים"** (שם טו, מא).
 [הקשר: ה' הוציא את ישראל מארץ מצרים - ה' נותן לישראל את ארץ כנען].
 קשר נוסף: **"שֶׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים"** (שם יג, ב), **"...רְאוּ וְלֹא לִקְחוּ מוֹסֵר"** (רש"י) ⇔ **"הַמַּצָּאִים אֹתוֹ מִקֶּשֶׁשׁ"** (שם טו, לג), **"הִתְרוּ בּוֹ וְלֹא הִנִּיחַ מִלְּקוֹשֶׁשׁ"** (רש"י).

קשר נוסף: **"שֶׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים"** (שם יג, ב), **"אֲנִי אֵינִי מְצוּה לָךְ, אִם תִּרְצֶה שֶׁלַח"** (רש"י) [יש בחירה, ואין חייבים לשלוח] ⇔ **"אָנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם"** (שם טו, מא), **"שֶׁלַח יֵאמְרוּ, מִפְּנֵי מָה אָמַר הַמֶּקוֹם, לֹא שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִיטוּל שָׂכָר, אֲנִי לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שָׂכָר - עַל כִּרְחֻכְם אֲנִי מִלְּכֶם"** (רש"י) [אין בחירה, וחייבים לקיים את מצוות התורה].

2. וכעין זה פירש באוה"ח הקדוש, וז"ל: **"נִתְכוּנוּ לִסְתוּר דְּבָרֵי הַמִּגְרָלִים שֶׁאֲמָרוּ אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא, וְאֲמָרוּ 'טוֹבָה מְאֹד מְאֹד', בֵּין בַּעֲנִין פִּירוּתֶיהָ, בֵּין בִּישׁוּבָהּ"**. כלומר, שפעמיים 'מאד' הם: אחד בענין פירותיה, ואחד בענין יישובה (האקלים והקרקע וכיו"ב).

3. פירושים רבים נאמרו לדברי חז"ל אלו. אחד מהם, והוא הפשוט, **"כִּי הַמּוֹת טוֹב לַהֲכַנִּיעַ הַנַּפְשׁוֹת וְלִהְיוֹת חַתּוּת אֱלִיקִים עַל הַלְּבָבוֹת, וְלִבְלִית עֲשׂוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה עֵיקֶר"** (שערי תשובה לרבינו יונה, שער ב' אות כ"ה). כלומר, תועלתו של מלאך המות היא כפולה: (א) המות מרתייע את האדם מלחטוא. כשאדם נזכר ביום המיתה, לבו נכנע והוא אינו חוטא. (ב) זכירת יום המוות מועילה להזכיר לאדם שנוכחותו בעולם הזה היא זמנית וחולפת, ואינה עיקר, וממילא הוא מבין שעליו לנצל את חייו כדי להשקיע בחיי עולם הבא, הנצחיים, ולא בחיי עולם הזה הקצרים והזמניים. הרי שבריאת המוות הופכת את העולם לטוב יותר - טוב מאד - כי על ידו אפשר ביתר קלות לעבור את העולם בלא חטא, ובהשקפה נכונה על חיי עוה"ז. וכן כתב ה"אור החיים" הקדוש בקיצור: מאד זה מלאך המות, שבאמצעותו נתקנים הנבראים הנוטים מדרך השכל.

עוד פירשו (בדרך מליצה): אותם דברים טובים שהעמיד הבורא לרשותנו בעולם הזה, כגון: אוכל, שינה, רכוש, וסתם נוחיות - הרי הם טובים ומועילים רק בתנאי שנצטרך אותם במינון הנכון. אם נגזים להשתמש בהם יותר מן הצורך - הרי הם הופכים לסם המות. זהו שאמרו: טוב - זה מלאך החיים. מאד - זה מלאך המות. וכפי שאמרו זקני הנגב לאלכסנדרוס מוקדון: מה יעביד אינשי וימות? יחיה את עצמו (תמיד לב, א). כלומר, יחיה את עצמו בכל מיני תענוגים, בחיי הוללות ומותרות, ובזה יתקצרו ימיו וימות.

4. כמבואר באלשיך (בראשית מז, כט), וז"ל: **"עַל כֵּן טוֹב לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי לְדוֹר וָלְמוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל"**. כי בחייו - גדל בתוך הקדושה. ובצאת נפשו - דרך ישרה בתוך הקדושה תעלה עד שרשה, אל האלקים אשר נתנה. ונהפוך לישראל הדר במצרים, כי יחיה תוך הטומאה, ובמותו תעלה נפשו בקרב טומאת חזוניות הארץ ההיא שלא בטובה, עד למעלה מגבול החזוניות, ומשם תפרד עד האלהים, ולא יעדרו ממנה תחתית בדרך".

5. מהלך מחשבה זה נדרש מהמרגלים לעשות, ולא עשו, כפי שהביא רש"י בתחילת הפרשה: למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

6. ומובא בספרים הקדושים בשם הבעש"ט, שאין מראין לאדם דבר מגונה אלא אם יש לו שייכות לזה, ואם ראה אדם דבר מגונה הרי זה כדי לרמוז לו שיתקן הדבר, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סג, א): **"כֹּל הַרְוָאָה סוּטָה בְּקִלְקוּלָה יוֹזֵר עֲצָמוֹ מִן הָיִין"**. כי כיון שראה ענין זה, הרי זה אות בשבילו שגם לו איזה שייכות לחטא זה, ועל כן יש לו לעשות לעצמו סייגים שלא יבוא לזה.

7. ע"י יומא (פו, ב): **"הֵיכִי דְמִי בַעַל תְּשׁוּבָה? - אִמְר רַב יְהוּדָה... בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה, בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם"**.

8. כתב הראב"ד (בפירושו למסכת עבודה זרה), שהכוונה היא לשרי האומות, שכל אומה יש לה שר ממונה עליה מלמעלה, כעין מלך של מטה.

9. ידועה שאלת הגרי"ז זצ"ל, הרי לעתיד לבא יהיה עולם האמת, ואין יבאו ויטענו אומות העולם שקר גס כזה, שכל מה שעשו היה בשביל ישראל כדי שיעסקו בתורה. ותירץ בשם אביו הגר"ח זצ"ל, דבאמת אין בדבריהם שקר כלל, וכל מה שיטענו אמת הוא, דכמו שבתחלת הבריאה לא נברא העולם אלא בשביל ישראל ובשביל התורה (כמבואר ברש"י בראשית א, א), כך כל מה שנעשה ונתחדש בעולם מתחלת הבריאה ועד סוף כל הדורות הוא רק לתכלית זה, בשביל ישראל שיתעסקו בתורה. ואף שהארץ ניתנה לבני אדם ויש רשות לכל אחד לעשות בה כרצונו, בכל זאת אין העולם הפקר, ולא נעשה בעולם דבר מה שאינו לזה התכלית, ועל כן כל מה שאומות העולם עושים, משווקים וגשרים ומרחצאות וכדומה, יש להם תכלית בשביל ישראל ובשביל התורה, אך עכשיו אין אנו יודעים מאומה על כל מעשה מה היא תכליתו, אבל לעתיד לבא שהאמת תתגלה לעיני כל, ומלאה הארץ דעה, אז כבר יהיה גלוי לכל חשבון כל מעשה ומעשה מכל מה שנעשה בעולם, ואומות העולם יווכחו אז לדעת כי כל מה שעשו בעולם במלחמות וכיבוש כרכים והרבות כסף וזהב וגשרים ושוקים ומרחצאות, כולם לא נעשו אלא בשביל ישראל בכדי שיתעסקו בתורה, ויבואו לתבוע שכר פעולתם, והקב"ה אומר להם: שוטים שבעולם (כמבואר שם בגמרא) כל מה שעשיתם לא עשיתם אלא לצורך עצמכם, ולא היתה כוונתכם בשביל ישראל, רק למעלה היה החשבון הזה, אבל אתם מצרכם עשיתם כל זה לצורך עצמכם, ואין מגיע לכם שכר פעולה עבור מעשיכם. אבל הדברים הם אמת, שכל מה שעשו לא עשו אלא בשביל ישראל בכדי שיתעסקו בתורה (חידושי מרן הגרי"ז ע"ה"ת הקדמה לספר בראשית, וכן ביאר הרצ"ה מלובלין בפרי צדיק פרשת וירא אות א' סוף ד"ה וכל האומות. אך ע"י מכתב מאליהו ח"א עמ' 68 שביאר באופן אחר).

10. ליטול מהם אנשים ובהמות לעבודת המלך (רש"י).

11. כי כח השדים תלוי באמונה שאנשים מאמינים בהם, והמאמין בהם הוא בעצם זה שנותן להם כח ע"י אמונתו בהם. וזה כעין מה שאמרו בגמ' (פסחים קי, ב) בענין זוגות - כלל דמילתא, כל דקפיד קפדי בהדיה, ודלא קפיד לא קפדי בהדיה. ולכאורה אין הדבר מובן, אם יש כח לשדים ולזוגות, מה משנה אם האדם מקפיד או לא. ומבואר מזה, שכח השדים תלוי באמונה שאנשים מאמינים בהם. ולכן, המאמין בהם - נותן להם כח לפעול, ומי שאינו מאמין - לא יצליחו לפעול נגדו. וע"י שיחת הרב לפרשת ויצא תשפ"ד, שהביא את דברי זוהר (ח"א קסד, ב) בענין התרפים של לבן, שהיה להם כח "לצעוק" ולגלות ללבן היכן הם נמצאים. אימתי - בזמן שהיו מכבדים אותם. לעומת זאת, אם היו מבזים אותם - היה סר כחם מעליהם. ולכן רחל ישבה על התרפים, לא רק כדי להחביאם מעיני אביה, אלא בעיקר כדי לבזותם, כדי שעל ידי זה יאבדו את כחם, ולא יוכלו לגלות ללבן היכן הם מוסתרים.